

VIDA I SOCIETAT ABANS DE L'OCUPACIÓ

La ciutat del 1808 fins el 28 de juny de 1811 restà lliure del francesos. A partir d'aquesta data i fins el 18 d'agost de 1813 estigué sotmesa a l'invasor.

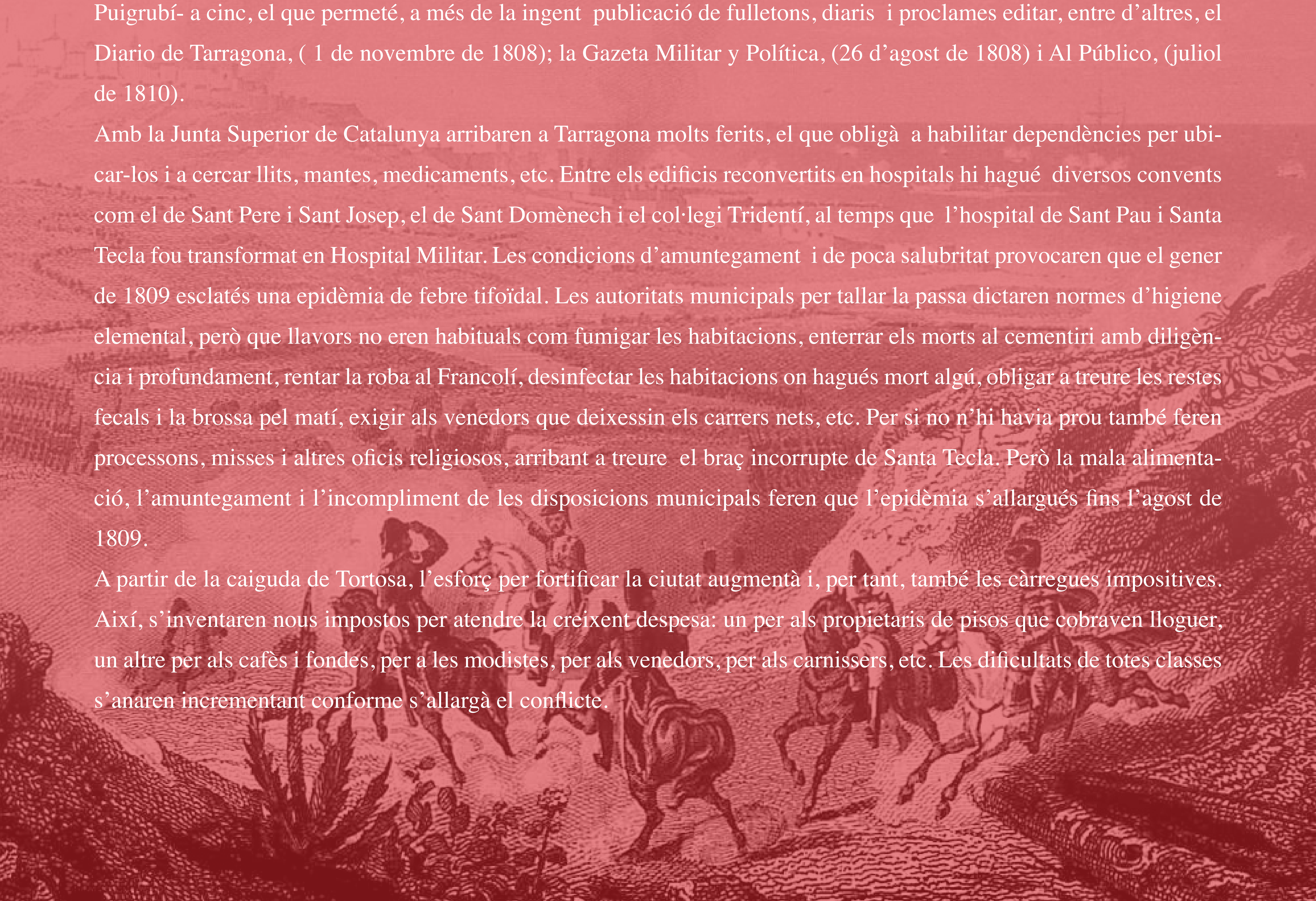
El 1808 comptava amb uns 10.500 habitants i en arribar gentades d'altres indrets i tropes hom calcula que aquesta població pràcticament es dobla l'any següent i degué continuar creixent el 1810, quan Tarragona fou la capital de la Catalunya no ocupada i acollia l'administració civil i militar, funcionaris, comerciants, oficials en trànsit...,

El malestar es disparà arran de l'arribada a Catalunya de les notícies dels fets del 2 maig de 1808 a Madrid. Però no fou fins el 7 de juny que una columna francesa procedent de Barcelona, suposadament aliada de la monarquia espanyola, entrà a Tarragona essent rebuda sense hostilitat. Poc després es retiraren en saber que s'havia produït la batalla del Bruc i que el camp català s'havia alçat. A partir del dia 10, la ciutat de Tarragona es posà en estat de defensa, reforçant-se els dipòsits d'armament i de queviures i cridant a la mobilització ciutadana mentre s'organitzaren torns de guàrdia i es creà una Junta Corregimental, amb 30 tarragonins i 10 representants d'altres municipis.

La tranquil·litat a la capital en peu de guerra, però sense guerra, es veié alterada arran de les derrotes de les armes espanyoles a Llinars i Molins de Rei (desembre 1808). Llavors un allau de forasters s'hi instal·là junt amb la Junta Superior de Catalunya i començà a escassejar el menjar, l'habitatge, empitjoraren les condicions higièniques, produint-se un considerable augment dels preus. Paral·lelament, el port incrementà molt la seva activitat, en arribar més queviures i productes diversos per cobrir les necessitats de la creixent població. Una altra conseqüència inevitable del conflicte fou la continuada pressió fiscal per a sufragar la creació d'unitats militars. També es recaptaren joies i diners per sufragar les obres de fortificacions. Davant la falta de liquidesa a Tarragona es creà una seca que començà a encunyar moneda a finals de 1808, convertint en diners els metalls preciosos que aportaven els particulars i els eclesiàstics per ajudar a resistir contra els francesos. Amb l'arribada a la ciutat de forasters augmentà el nombre d'editors, passant d'un- Miquel Puigrubí- a cinc, el que permeté, a més de la ingent publicació de fulletons, diaris i proclames editar, entre d'altres, el *Diario de Tarragona*, (1 de novembre de 1808); la *Gazeta Militar y Política*, (26 d'agost de 1808) i *Al Público*, (juliol de 1810).

Amb la Junta Superior de Catalunya arribaren a Tarragona molts ferits, el que obligà a habilitar dependències per ubicar-los i a cercar llits, mantes, medicaments, etc. Entre els edificis reconvertits en hospitals hi hagué diversos convents com el de Sant Pere i Sant Josep, el de Sant Domènec i el col·legi Tridentí, al temps que l'hospital de Sant Pau i Santa Tecla fou transformat en Hospital Militar. Les condicions d'amuntegament i de poca salubritat provocaren que el gener de 1809 esclatés una epidèmia de febre tifoïdal. Les autoritats municipals per tallar la passa dictaren normes d'higiene elemental, però que llavors no eren habituals com fumigar les habitacions, enterrar els morts al cementiri amb diligència i profundament, rentar la roba al Francolí, desinfectar les habitacions on hagués mort algú, obligar a treure les restes fecals i la brossa pel matí, exigir als venedors que deixessin els carrers nets, etc. Per si no n'hi havia prou també feren processons, misses i altres oficis religiosos, arribant a treure el braç incorrupte de Santa Tecla. Però la mala alimentació, l'amuntegament i l'incompliment de les disposicions municipals feren que l'epidèmia s'allargués fins l'agost de 1809.

A partir de la caiguda de Tortosa, l'esforç per fortificar la ciutat augmentà i, per tant, també les càrregues impositives. Així, s'inventaren nous impostos per atendre la creixent despesa: un per als propietaris de pisos que cobraven lloguer, un altre per als cafès i fondes, per a les modistes, per als venedors, per als carnisers, etc. Les dificultats de totes classes s'anaren incrementant conforme s'allargà el conflicte.

LA TRAGÈDIA DE LA GUERRA

El dia 4 de maig de 1811, l'invicte general de Divisió Louis Gabriel Suchet, al capdavant del 3er. cos d'exèrcit, davant de la negativa de rendició, posà setge a la nostra ciutat iniciant-se així 56 dies de setge que finalitzarien amb un assalt final el dia 28 de juny amb la caiguda de Tarragona.

L'imbatible 3er. cos d'exèrcit estava format per un total de 21.634 homes.

DIVISIÓN D'INFANTERIE FRERE (4.821 HOMES)

1er Règiment Lèger

1er Règiment de Vistule

14ème Règiment de Ligne

42ème Règiment de Ligne

DIVISIÓN D'INFANTERIE FRANCO- ITALIENNE ARISPE- PIERI (6.541 HOMES)

7ème Règiment de Ligne

16ème Règiment de Ligne

2ème Règiment Lèger italien

4ème Règiment de Ligne italien

5ème Règiment de Ligne italien

6ème Règiment de Ligne italien

DIVISIÓN D'INFANTERIE HABERT (3.880 HOMES)

5ème Règiment Lèger

116ème Règiment de Ligne

117ème Règiment de Ligne

Brigade D'INFANTERIE ABBE (3.657 homes)

114ème Règiment de Ligne

115ème Règiment de Ligne

121ème Règiment de Ligne

BRIGADE DE CAVALERIE BOUSSART (1147 CAVALLS)

24ème Règiment de Dragons

13ème Règiment de Cuirassiers

4ème Règiment de Hussards

Dragons de Napoleon

Artilleria i tren d'artilleria (1.352 homes)

Enginyers i intendència (708 homes)

A la caiguda de la Ciutat li van seguir tres dies d'horror, on l'assassinat, la violació i el saqueig foren el “premi” que rebé la soldadesca pel treball realitzat. Les lleis de la guerra, en aquella època, marcaven aquest dret quan, en obrir bretxa a la muralla d'una ciutat o plaça forta, aquesta no es rendia.

La caiguda de “Tarragone la Forte”, com l'anomenava Napoleó, suposà pel general Louis Gabriel Suchet el Bastó de mariscal de l'Imperi.

Blasó de mariscal de França i comte de l'Imperi de Louis Gabriel SOUCHET, concedit per Napoleó per la caiguda de Tarragona

En aquest àmbit de l'exposició presentem una mostra d'objectes militars i d'armes utilitzades pel més gran i més ben fornit exèrcit de principis del segle XIX,

RESISTÈNCIA I ADAPTACIÓ A L'OCUPANT

Tarragona patí un llarguíssim setge, del 3 de maig al 28 de juny de 1811, i caigué després de 56 dies de resistència. Suchet cregué que hagués estat millor rendir-se que desfermar la inhumanitat dels atacants. En canvi, el general Contreras, assenyalà: “a la guerra no hi ha dret ni a saquejar ni a matar més que als que porten armes, però quan aquests les llencen i es rendeixen (...) adquireixen el dret a la humanitat de l'enemic” . Cosa que els francesos no tingueren.

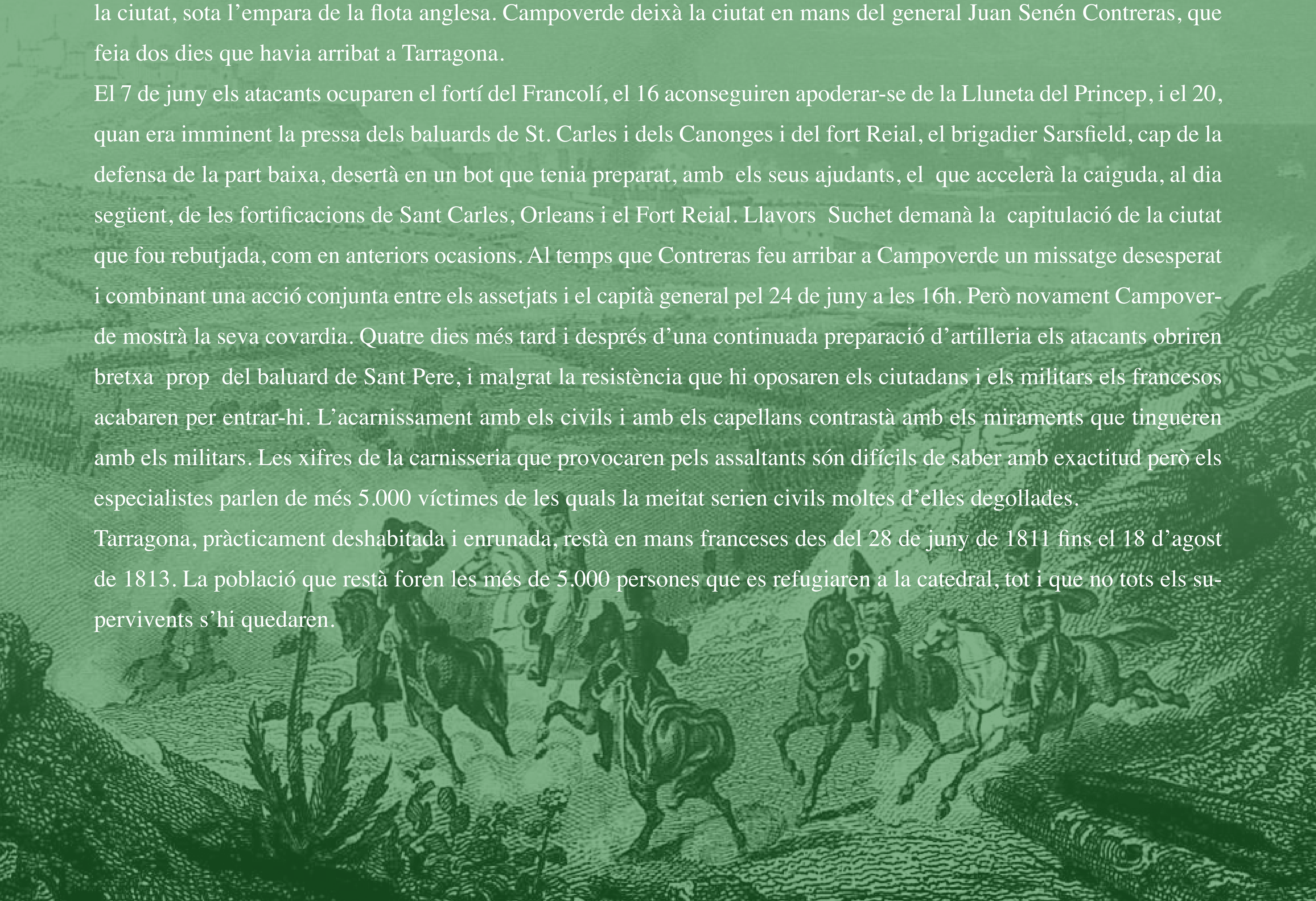
Tarragona tenia un gran perímetre de muralles i de baluards construït al llarg de les diverses etapes de la història de la ciutat. En general, el complex defensiu estava en mal estat, inacabat i sense la solidesa necessària per resistir l'atac de l'artilleria. La major part de les obres fetes entre 1809 i 1811 es realitzaren amb poc pressupost, amb materials dolents i a corre-cuita, quedant algunes parts inacabades. Amb tot es fortificaren els turons de l'Oliva, el Llorito i dels Ermitans, per tal d'impedir amb la seva artilleria l'aproximació dels atacants a la Marina.

Els francesos disposaren pel setge al voltant de 20.000 homes. La guarnició de la ciutat arribà durant el setge a 16.000 homes, i comptà, a més amb tres naus, un parell de fragates i algunes barques artillades angleses i espanyoles .

El setge francès s'inicià el 3 de maig amb la impermeabilització del camp de batalla. El dia 5 la guarnició feu quatre sortides protegida per l'artilleria de la plaça i la de l'Oliva. Amb tot els francesos tallaren l'aqüeducte que duia aigua a la ciutat i començaren la construcció d'un reducte a un kilòmetre del fortí del Francolí, que entrà en funcionament el dia 13, quan en esser artillat, impedí l'aproximació de l'esquadra, mentre dia a dia feren trinxeres d'aproximació als reductes defensius i construïren un camí per pujar l'artilleria a l'Oliva, que aconseguiren acabar el dia 28, començant immediatament a bombardejar la fortificació i, la nit següent, el prengueren a l'assalt. El fortí els permeté bombardejar Tarragona a plaer. La pèrdua del baluard desmoralitzà a la població i al propi capità general de Catalunya, el marquès de Campoverde, que fugí el 31 de maig amb 6.000 homes amb l'excusa d'anar a buscar reforços. Juntament amb el capità general deixaren la ciutat la majoria de la població amb medis econòmics, esperant en vaixells la sort que correria la ciutat, sota l'empara de la flota anglesa. Campoverde deixà la ciutat en mans del general Juan Senén Contreras, que feia dos dies que havia arribat a Tarragona.

El 7 de juny els atacants ocuparen el fortí del Francolí, el 16 aconseguiren apoderar-se de la Lluneta del Princep, i el 20, quan era imminent la pressa dels baluards de St. Carles i dels Canonges i del fort Reial, el brigadier Sarsfield, cap de la defensa de la part baixa, desertà en un bot que tenia preparat, amb els seus ajudants, el que accelerà la caiguda, al dia següent, de les fortificacions de Sant Carles, Orleans i el Fort Reial. Llavors Suchet demanà la capitulació de la ciutat que fou rebutjada, com en anteriors ocasions. Al temps que Contreras feu arribar a Campoverde un missatge desesperat i combinant una acció conjunta entre els assetjats i el capità general pel 24 de juny a les 16h. Però novament Campoverde mostrà la seva covardia. Quatre dies més tard i després d'una continuada preparació d'artilleria els atacants obriren bretxa prop del baluard de Sant Pere, i malgrat la resistència que hi oposaren els ciutadans i els militars els francesos acabaren per entrar-hi. L'acarnissament amb els civils i amb els capellans contrastà amb els miraments que tingueren amb els militars. Les xifres de la carnisseria que provocaren pels assaltants són difícils de saber amb exactitud però els especialistes parlen de més 5.000 víctimes de les quals la meitat serien civils moltes d'elles degollades.

Tarragona, pràcticament deshabitada i enrunada, restà en mans franceses des del 28 de juny de 1811 fins el 18 d'agost de 1813. La població que restà foren les més de 5.000 persones que es refugiaren a la catedral, tot i que no tots els supervivents s'hi quedaren.

POSTGUERRA I COMMEMORACIONS

Tarragona, pràcticament deshabitada i enrunada, restà en mans franceses des del 28 de juny de 1811 fins el 18 d'agost de 1813. Les pèrdues demogràfiques foren de, gairebé, la meitat de la població. De fet no es recuperaren els habitants d'abans de la guerra fins el 1840.

La destrucció de la ciutat i l'holocaust provocat sobre els seus habitants tingué els efectes de dissuasió que esperaven sobre els que s'alcessin contra Napoleó. D'aquí l'elevat nombre de baixes civils als que no es donava la categoria de combatents, però el respecte pels soldats els permetia obtenir igual resultat per als seus combatents captius. La caiguda de Tarragona tingué un efecte demolidor per l'exèrcit regular espanyol en augmentar de forma sistemàtica les desercions.

Les 5.000 persones que es refugiaren a la catedral en sortir foren obligades a desenrunar, netejar cadàvers i dur-los a cremar a les centenars de fogueres que s'hagueren d'encendre per a tal fi. En aquesta tasca foren acompanyades per gent de les poblacions de les rodalies que també eren obligats a fer-ho. Alguns dels ciutadans que es salvaren no pogueren tornar a les seves cases perquè estaven ocupades pels soldats.

El 2 de juliol els francesos col·locaren pasquins per les principals places i carrers amenaçant de mort als soldats que atemptessin contra la vida i les propietats dels tarragonins, per a permetre la recuperació de la ciutat i la tornada dels que l'havien abandonat. Malgrat això els seus abusos continuaren amb total impunitat. A part de la guarnició, els civils eren controlats per dues companyies de guies del país, la primera, manada per un ex sergent desertor de l'exèrcit espanyol, Antonio Uriarte, i la segona per Ramon Ciré 'Rajolé', ex pròfug de la justícia.

Tarragona fou refortificada al voltant de la Part Alta mentre es desmuntaren les restes de les fortificacions de la part baixa. Per a les obres i per al manteniment de l'exèrcit ocupant s'imposaren pesades càrregues impositives que, els pobles del corregiment, havien de dur a Tarragona. En cas que no poguessin satisfer-les es prenién ostatges entre els principals, als quals es tancava a les presons de la ciutat fins que paguessin. També els acusats de ser hostils als francesos, als enxampats armats o per ser sospitosos se'ls penjava de les baranes dels balcons del convent de la Mercè.

El 18 d'agost de 1813 obligaren als, aproximadament, dos-cents habitants que vivien a la ciutat a abandonar-la. Els francesos, després de la derrota de l'exèrcit imperial a Vitòria, fugiren de la Península, però davant la hipòtesi de tornar-hi volien deixar Tarragona completament desguarnida, per la qual cosa després de destruir l'artilleria i els equips militars que no podien endur-se, minaren amb explosius les muralles i els baluards i els feren explotar, provocant una immensa destrucció xifrada en 459 cases totalment enderrocades i d'altres 556 que ho foren parcialment, a més de 16 edificis públics i religiosos que foren completament enderrocats.

La memòria del setge

La magnitud de la desfeta ha restat viva en la mentalitat col·lectiva dels tarragonins –vells i nous– vivint-la com una epopeia col·lectiva. Per això, des de 1815, gairebé sense discontinuïtat, s'ha continuat evocant mitjançant cerimònies religioses, militars i cíviques, en un intent de preservar la memòria dels que moriren defensant llur món. Aquesta efemèride, amb el parèntesi de la Primera Carlinada, es preserva durant tot el segle XIX i, a la centúria posterior, es buscà construir quelcom de permanent, per immortalitzar la gesta. Els primers passos, en aquest sentit, es donaren el 1909 a partir d'uns diners recaptats per homenatjar al polític Maurici Rius Montaner, i que aquest volgué destinar a fer un monument als herois del setge.

El pedestal amb la inscripció s'inaugurà el 1911, aprofitant la celebració del primer centenari, però el projecte escultòric de Julio Antonio no es conclougué fins el 1922. Amb tot, els actes del centenari (del 24 de juny al 9 de juliol) foren molt reeixits, amb esdeveniments culturals, esportius i religiosos i, per primera vegada, es feu desfil·lar un batalló infantil amb l'uniforme d'època de l'exèrcit espanyol. També el 1961, en el 150 aniversari del setge, hi hagué un ampli programa d'actes en el que tornà a fer-se una desfilada del batalló infantil.